

FRANCESCO ANTONIO SANTORI

KËNËKË [E PËSUOMEVET]

Edizione del testo albanese e traduzione italiana
a cura di Vincenzo Belmonte

O ju çë kini zëmërën të njomë,
të but e besullore sa të thomë
së mundinjë e së dī, ndo mirrni vesh
me trū të hapta e shpirtin të nojtesh,
një stori ju rrëfienjë, cila ju tundën 5
zëen e shpirtin e fuqinë ju mundën.
Dua të ju thomë prë nē po sa dhuroi
Jesusi kur na bjejt e lefteroi
ka Pisa e ka mbëkata, e zghardhamend
Parrajsin neve bëri, e sa kutjend 10
na taksi qiellisht, e sa gadhnjeu
njeriu kur' ajo drit mbi dhë shkëlqeu.

DARKA

Prana çë thirkolisi Zoti Krisht
trī vjet, po të qëroj mbëkatjes misht,
e me urtrī e me mirakul mbjoi 15
qiellin e dhënë, e shpirtin e pastroi
me t' gjata penitenxje e agjërimë,
me lusa, metanī e me shërtime,
hera m' u qas të lëj gjellën dheishte
të hapij neve jetën qiellishte. 20
E ahiena Daskalerit mbë një vend
i mbjodhi, bashk me t' Ēmën, mbë kuvend.
Përpara, gjithvet këmbtë i lajti. Tha:
"Ulëtinë të ju porsinjë Tata më dha:
si juve bënë u ni, të tjerëve ju 25
kënë bëni, sa të jetë gjella këtu!".
Moj Pjetëri s' duoj i lajturë, e atij
Krishti zū t' i thoj e t' e porsij:
"Kush s' do të jëtë i lajturë ni ka u,
qëndronë mbi dhë mbëkatëruorë kështu 30
sa pjes ngë kã ndë timen Rregjërī
e nëng e ruonjë me mallë e namurī".

te Daskalerit e m' i çoi ndë gjate
qëlluome. Me namur i thirri e zgjoi
e pra me ëmbëlsī pak i qartoi. 80

"Mos fjëni - i thoj - mos fjëni! Misht e rënd
kush gjegji, mīrë një herë prë fare u gjënd.
Bëni sa Shpirti thot, ndo duoni mīrë,
e lusëni, e parkalesëni të dulīrë!".

Vate të truhej t' Ātit ditën herë 85
e gjumi skallangurit Daskalërë
i mundi prë së diti, e kur' u pruo­rë
t' i shihij Jesu Krishti u patë helmuorë.
"Fjëji si duoni, - tha - tas erdhi hera
çë gjith mbi mua të murgun bie qinera, 90
e ji shkreturë ka gjith kām të dhuronjë
pa monu të thërres o të rëkōnjë,
se ti, Pjetërë, çë thë se mirë më donje
sa mëngu ndë vëdeqen më lëshonje,
nani monu një koh munde këtu 95
të lusnje bashk me mua si doja u."
E vate të luso­j të tretën herë
me parkales të gjate e keq të gjerë
të Jatin, po të mund e lefterosij
ka dhurimi ç' e trëmbij e kanosij. 100
E pati ahiena atje mbë zëe dëmbimë
të thelle ashtu, sa, i zgjidhurë mbë dërsimë
të gjakullore, ndruollë me faqe rā,
si burr i pafuqī prë gjak çë s' kā.
Ahiena pati qielli lipisī 105
e nj' Ēngjell i dërgoi me anangasī,
ka cili Krishti i ngrëjturë e i levruorë,
të tretën herë te Daskalërët u pruo­rë.
Po të qëlluorë i gjeti e i skotisi,
tue thënë: "Via, zgjohi, anangasi, nisi! 110
Së shihni Judhën po si ngrah më vjenë
me t' armatosurë murr, si turburë qenë?".
Ai monu kish serpos t' e thoj e nje
Judha çërëzī ju fanaros atje.
E tēfali si mik e llōrētë i shtū 115
ndë xerk e buzën ndë sij buz i vū.
Krishti ng' u llastimis, po vet i tha:
"Çë vjenë me thënë kjo punë? Çë janë këta
shërbise çë më bënë, o Judh, mik imë?
Më puthën e pra më shtie ndë tradhizimë!". 120
Judha s' përgjegji e u llarghua, se kish
thënurë Çëfutvet kur i fōl ndë Qish:
"Atë çë puthinjë u, rrëmbeji e mbani,
lidhn'je me rē, e nje prej horën ngani,
ndomos, magharë si është, ju e kallonë 125

e si një ngjal për duorvet ju shpëtënë".
 Ata, porsirë ashtu, ju sulëtin ngrah,
 e patin kurë se më kush mund e rrah.
 Jesusi ahiena e tha vetëm një fjal,
 ç' i bumbliti mbë vesh si gjëmë ndë mal. 130
 U gramistin për trolli e të zmarmaturë,
 të verbërë, të tramaksurë e t' çotjasurë,
 inë prej të disën, kurë Jesusi atire,
 me çerën të përllambsurë e dulare,
 i thoj: "Me nxërr ashtu erdhit mbi mua, 135
 si mbë njeri ç' armik më ju zbulua
 o si t' isha vjedhtarë e burr vrasorë.
 Moj thoni për sa herë më patë ndë horë.
 Ndë Qisha, për ndë udha e anamesa 140
 nd' aghora thirkolisa e ka fëtesa
 ju thirra, e nëng më bëtë ahiena gjë,
 e ni ka u i meruorë çë doni më?
 Mbero, ë hera juoj, bëni çë doni:
 njota se jam u ai po çë kërkoni".
 Ata, si qenë të rrahurë, më me dirë 145
 u ngrënë, e m' e rrëmbienë atë dularë
 qëngjith i but çë vej ndë vuçari
 pa të rëkoj o shtij një thirm. U shpë
 ahiena një t' Apostulvet e holqi
 një kopanë mahjerje, e veshin tolqi 150
 një Judhiu ç' e lidhij. Moj shpëlqeu
 shërbesi Jesu Krishtit, e këtheu
 të qartoj Daskalerin, e atij
 veshin shëroi, e tuke thënurë vij:
 "Vëni te milli thikat, se ju s' dini 155
 të njihni jo ku veni e jo ka vini.
 Po si s' kultoni se kush bie me thik,
 ka thika është i vrarë? Mangoj një pik
 të digjij gjith këta, ndo doja u?
 E Tata së m' dërgoj njëmend këtu 160
 ëngjëllorë llojë sa më të donja,
 sa me një fjal po vetëm t' e lutonja?
 Ni hera është e Pisjes, e, mos vete
 u, jeta gjith qëndrënë errsuorë e shkrete.
 Leni të bënëjin poka sa të duonë, 165
 se ashtu do qielli edhe!". Fört e shtrënguonë
 Judhijtë ahiena, e Daskalerit vënë
 e Daskalin nd' armiq të zënë e lënë.

TEK PLLASI JI KAJFASIT

Judhijt' ashtu të lidhurë e shtrënguorë,
 të rrahurë, të gërvishturë e dëmtuorë 170
 ndë kurmin gjithë Jesusin, parë tek Ana
 e qelltin, të m' i shkruhej zez kundana.
 Ana së desh t' e bënej e dërgoi
 Jesusin te Kajfasi, tek arvoi
 sa monu e ai njeri ç' ish prift i madh 175
 u vū t' e pienej dal e dal mb' aradh:
 "Po thuojna neve ti, thuojna ndë jē
 i biri tīnē Zoti, po si thē
 e para tij e thanē këta martrī,
 si ti gjegje me vesh e pē me sī". 180
 Moj Krishti ju përgjegj: "Ti vet e thē,
 e u të thomē, se ju names ndë rē
 kēnē shihēni po si vjenē pra kī njeri
 me drit e me trīlarte madheshtī
 të judhikonjē të ligun e të mirin, 185
 e të paguonjē si jatin po të birin,
 e gjithnjeri prē drej si meritōnē
 ndë Pisēn o ndë Parrajsin m' e dërgōnē".
 Prej Krishtit nd' ato njerz ç' ishin atje
 rrij Mallku, ç' ish gjērī t' atij edhe 190
 kuj me mirakull veshin Krishti tëri
 e, prē të ligën ç' pātē, mirēn i bëri.
 E kurē Jesusi drejten ashtu foli,
 Mallku me nxër përpara çērēs i doli
 e me një dorē të hekurme e të rēnde 195
 i dha një kopanē ndë faqe, "Gjēnde
 - tue thēnē - përpara priftit i mbēdhā
 e ashtu përgjegje? Shih t' e bēç papā,
 se pa dhēmb e pa buz të tërē qēndrōnē,
 tas çē ka fjal ti një mallkīm dërgōnē!". 200
 E Krishti ju përgjegj: "Çē bëra u?
 Mē rē pse vërtetēn thash këtu?".
 Moj Kajfasi me dīrē ahiena shquori
 të veshurat, e lart të thirrij muori,
 tue thēnē: "Çē vemi mē tue gjēnē martrī? 205
 Sē gjegjitit ju po si mallkoi ni kī?
 E gjith me vet një thirmē e një penxērē
 përgjegjtin: "Ēsht i lig e kā të vērē,
 si meritōnē, të des mbi kriqe i vjerr,
 i lakosurē, përgjakurē e ji shqerr!". 210
 Kajfasi thoj: "Mbero së mundmi na
 t' e vrasēmi, se po ditat janë këta
 të Pashqēvet". E, të mbjedhurē mbē këshillē,
 penxuonē si kesh t' errsojin bardhin illē,

e tek Pillati lidhurë e dërguonë, 215
moj me padhī të rënda m' e shokuonë.

PRETORI JI PILLATIT

Pillati, kurë e pā atje names,
ndë çërën e njohu dreq i safëtes,
e thoj Judhivë: "Ju ka kī çë doni?
Çë bëri kī njerī ç' ashtu e tratoni?". 220

E ata përgjegjtin: "Thirkolisi e tha
gjithkūnë se Rregj një hërë të jëtë, e na,
të xëjim mbë vërtet po si shërbesi
vete më thellë, e kī nëng është namesi,
i vamë prë nënë, e ai na kallëzoi 225

se Theosi ka qielli e dërgoi
të thirkolisinjë e zotronjë. Ni ti
judhikoje prë dreq ndo është ai
Theos e Rregj, e njeh se ç' është i rrëmi,
pse na jetërë Rregj s' duomi të kemi 230

se Qesarin të vet; e mosnjerī
me Qesarin ka liq e amahji,
ndo nj'etërë burr prë rregj të ruonjë o shoh
o nj'etërë potestat mbi dhë të njoh".
Pillati ndë kto fjal u adunārë 235

se prë vidhje Judhītë e duojin vrārë
të birin e Theosit, e vū rë
mbi shërbesin trīshūmë, e shoqja edhë
i thoj të mos e vrit, se burr i mīrë
ish e Profet ai njerī fanmirë. 240

Pillati bëri shumë t' e lefteroj,
moj gjindja më thërrit se vrārë e doj,
si burr i lig çë meritoj të disij
e vëdeqen ndë kriqen kesh t' e prisij.

PËLLASI JI ERODHIT

Pillati gjegji ahiena se dica 245
e thirrjin Ghallillë, e muori e tha:
"Ndo është kī Ghallillë, s' e mundinj' u
t' e dëmëtonjë, se rregji është këtu
i Ghallillës". E, thën' ashtu, e dërgoi

tek Erodhi të vej, e, kurë arvoi, 250
Erodhi me fjal t' ëmbla shumë e mbjodhi,
e kurtja gjith të shihij Krishtin rrodhi,
e suldetia përpara gjith i doli.

Moj Krishti nëng e fali e nëng i foli.
Erodhi prë të llavurë Krishtin mbajti 255

e nëng i bëri dëm, po vet e shajti.
 E bashk me sijn zot gjith u përzia
 gjindja të rregjërīs e bulëria.
 E tas që mbë të bardha e pënë të veshurë,
 e pruortin tek Pillati tue përqeshurë. 260

TEK PRETORI

Pillati kurë ashtu pastruorë e pā,
 Judhivet muor' e foli ai papā:
 "Ju shihëni si po Erodhi mëngu deshi
 t' e dëmij, po sa vetëm e përqeshi.
 E të veshurë bardhërisht si m' e dërgoi, 265
 mirinë e paftesinë të tij buftoi".
 Ahiena pjonu dīrë gjindja thërriti:
 "Erodhi nëng e njohu e nëng e diti,
 ndomos ng' e lëj të gjallë këtë njeri,
 magharë i liq e pjonu rremësi!". 270
 Pillati, i ndërlikurë e i çotjasurë,
 udhën t' e lefteroj po vej tue masurë,
 e thoj Judhive: "Na ndë filaqī
 kemi një vjedhētārë, që vrau e u nxī
 me gjakun e të shokvet, e ndë hōrë 275
 bëri një rribeljon. Ni lefterorë
 ndë Pashq kēmë bēnjēmi një: që doni ju,
 Barabën o Narenin ç' është këtu?".
 Po thirrëtin gjith: "Barabën leftero
 e Naxarenin nje të des dërgo!". 280
 Pillati, ji shtrënguorë vendeshi gjith
 si mushku që ndë xerk njera mbi vith,
 përpara s' dij të vej o të qëndroj
 e Krishtit mjerë lëngimet i gjatoj.
 Penxoi ahiena, po të mund e nxīrë 285
 ka duort e t' aso gjindëve pjonu dīrë,
 t' i jipij me frushërë një korrecjon,
 prana prë fānë e tij të m' e dërgōnë.
 Judhītë sa ndienë këtë patin hajdhī
 e Jesusin rrëmbierë me anangasī 290
 tek Pretori proposh afërë te dera
 m' e xarristin e qelltin, me di hera
 m' e xheshtin, e të lidhurë tek një stīllë
 të marmuri, që gjēndej nd' at kurtīllë,
 me trëkuza, me tele e trasha dēllë 295
 e rrahtin aq, sa rrij të bij pa gjēllë,
 se mbi atë kurmë pa mos një kondrë o rē
 shkrukonë po kopaneshi një llojë
 pa njuhunī, e je përgjaktin gjith

çë ndë malez të kries njera ndë vith. 300
 Të sjelurë prana lart e kuroruonë
 me gjëmba, e kreun mbarë e ballt' i shpuonë.
 Të veshurë mbë të kuqe, me ndë dorë
 një kallmë të lidhurë po si shëng rregjorë,
 i bijin llofa, e rreth i vejnin nënë 305
 tue pushtirë, tua sharë e ture i thënë:
 "Godi vërtet, ndo se profet ti jë,
 kush t' e mbërtheu nani një kopanë?".
 E, tue kumbisurë ndruoll të mënçrin gjū,
 i thellojin kurorën me një hū. 310

KRISHTI BUFTUORË BURR

Nd' ato gaze çë bëjin e rraptimë,
 shtrushe, përqeshëme, thirmë e trokollimë,
 rodhi Pillati e kurë çë Krishtin pā
 si ka ulqit i shqerr një butith kā,
 gjegji ndë zëmërë madhe lipisī 315
 e keq ju ndot e thelle ajo ligri.
 Nje trūve i vate se, ndo buftoj
 ashtu të bënë, edhe gurt' i ndërroj.
 Ju qas ai përrëz, e ruojti, e muori
 prë krahu e ka një lloxx prë jashta e nxuori, 320
 tue thënë: "Njota njeriu çë doni vrārë,
 çë thirrëni kurë Theos e kurë magharë,
 e rregj e thirkolërë. Shini si e bëtë,
 se monu njihet ç' është. Ndo se të gjëtë
 shëndet, mirakull është. Len'je të verë 325
 nani prë fanë e tij i lefëtërë!".
 Dielli fshehu faqen nd' at fëtirë
 e hëna u buftua je vrërë e nxirë,
 moj populit ng' u tund zëmra një çik
 e, po si mali monostrof e pik, 330
 me një gjëmimë të lart thërriti e tha:
 "Të vrārë, të vrārë mbë kriqe e duomi na!".
 "E rregjin tëj ju vras?" - Pillati thoj,
 kurë gjindja ju përgjegj po t' i rithoj:
 "Na s' kemi jetërë rregj, mëret o zot 335
 se Qesarin mbi nē, e ti, ndo sot
 këtë se të vëdes nëng e dërgōnë,
 se nëng je mik me Qesarin buftōnë".
 Pillati, kurë çë gjegji kët ndonat,
 ënd e fuqī t' e lefteroj së pat, 340
 moj i tramaksurë si pa liq e trū
 të lahej para gjith me duorë u vū,
 tue thirrurë: "S' kamë një pjes u ndë ktë gjak,

çë derdhëni ju të paliq, jo shumë, jo pak.
 Kī burr i mjerë, i dreqtë e pafëtes, 345
 si duoni ju, ndë kriqe le t' vëdes!".
 Ahiena me një thirmë të gjate shumë,
 si kurë ka larta brinja bie një lūmë,
 thërritin gjith: "Kī gjak të bjërë mbi nē,
 pikaz i ndarë e i shprishurë, se kā hjë 350
 mbi krerat [t]ona e mbi të bilëvet [t]jënë,
 ç' as jānë, e kanë harë po kurë t' e xënë!".
 Pillati njohu dreq se s' bënej gjë
 e s' desh të ngjatij ato straxje më.
 Shkruojti sendenxjen ndë trī gjuha e tha 355
 ndë kriqen të vëdis, si dōnë ata:
 "Jesusi Naxarēnë, Rregj i Judhevet,
 vëdektë i vjerr mbi kriqen, po si Ebrevet
 vëlema duonë e nomi". Moj, kurë panë 360
 e mirë e dhjavasëtin ka gjith anë
 të shkruome ashtu dēmtuomen, s' i pëlqeu
 e nje një pjes ka gjindja po kërceu
 tek Pillati tue thirrurë:" Mos e shkruoj
 "Rregj i Judhive" e burr i lig e thuoj!".
 Ahiena u llastimis atje Pillati 365
 e t' i dhuroj paçenxje më së pati.
 Me nxërr u prurë e atire thoj me dīrë:
 "Çë duoni më ka kī ji sfanēmīrë?
 Si shkruojta, mirë e shkruojta, e faregjë
 dua dī ndo është mēret, o rregj o më. 370
 Ngini këtena e mos më thani trūtë,
 se keq prë nēnë si arazit m' u vūtë".

KRISHTI ÇË VETE NDË KALLVĀRĒ

Ahiena me një shpejte anangasī
 i bënë një rēnde kriqe e Krishtit zī
 ja vunë mbi mushqe po t' e qellë edhe 375
 me dhurime të madhe njera atje,
 ku kesh t' vëdis. Ajo mbëshuome i mundi
 pakën fuqī çë kish, e gjith i tundi
 eshtrat e dellëtë, e i murgu vate rā
 trī herë, si ndën zigua varesurë kā 380
 i lodhurë e i lakosurë rënd po bie.
 Moj Çëfutit pa zēmrë o lipisie
 e shpitin, e xarrisëtin e i rānë
 ashtu sa pak gjëllij. Mbero, kurë pānë
 se udhes mund vëdis pa të rrëvoj 385
 te maleza e Kallvarit, rūonë se shkoj
 një burr i udhëtarë thēnurë Simōnë

e je shtrëngōonë t' e ndihij njerë t' arvonë
ndë Kallvarin, e, vaturë më përpara,
ju fanaruan ca grā me gjate qara, 390
tue lipisjarturë Krishtin. Moj ai
përgjegji atire: "As qajni jo nani
e faregjë prë mua, po lotëni edhe
mbi tëjën vetëhënë, e më tutje,
se vinjin mote kurë të thirrëni shumë 395
prindit çë s' patin bil se qenë të lumë.
Se ndo nani mbi arvurin të gjallë
japën ligrie këtë përthellë sinjallë,
çë të bënjin pëstaj mbë thatin drū,
çë djeg si kallm' i mbrazt' e i pa trū? 400
Maleve thoni ahiena 'Ju mbi në
gramisi të na shtipni ndë ktë dhë!'.
I tha e paravate, moj i shtiturë
rā prë të ditën herë, e tue thërriturë
Judhītë si mbal katrëmbi ç' është i raturë 405
e ngrëjtin tur' e rrahurë, moj, sa vaturë
ish pak përpara, ju përpoq e Jëma
e drita ndë mezdrit ju err si mbrëma
e zez e thellë, kurë sajin Birë prosteksi
të bërë ashtu e atij edhe m' i reksi 410
zëmëra kurë të Jëmën ruojti e pā
e ahiena prë së treti vate rā
para së Jëms. Moj prë nënë ju bē
një rreth Judhīsh e nëng e lānë të gjë
e Jëma mun t' i thoj, more dirisurë 415
e strostin llarghu asaj tue xarrisurë
Jesusin prej të dis. Mbero një grua
lipisjare e je doqe u buftua.
Përhapi rroqen e prë mbrënda u stros
e Krishtit nje përpara u fanaros. 420
Çerën me skemandil i pati shiturë
e ftira i qëndroi atje je mbiturë.
Skemandilin Verōnka prë sinjallë
e mbajti sa mbi dhë qëndroi e gjallë.

RAHJI JI KALLVARIT

Mberrijturë mbë serpos tek ish Kallvari 425
e xheshtin xhakaranë e prë së pari
mbi kriqe e shtruonë me nxërr e me nodhī
e prana, pa thërrimez lipisī,
e gozhdjastin mbë të me këmb e duorë
sa kesh të atje vëdekurë kish qëndruorë. 430
Moj namuri të njerzvet gjallë e mbajti

e gjellën gjith një herje nëng ja çajti,
 se kallaçin të tharturë kesh t' e pij
 kulluqez pas kulluqez, po të vij
 ndë serposën çë lus e dishëroj, 435
 me sij psimë njerinë të lefteroj.
 E ngrëjtin prana lartë ashtu gozhdjarturë,
 sa jeta, kurë e pā, u pātë skazarturë.
 Gjaku mbi ta, si shī i gjerë e i but,
 u shprish. Po ligullorë dica Çëfut 440
 ndajtin ndë ta të veshurat, po një
 ish çë së mūn të shqirej, e mbi të
 shkurqën e shtūnë, t' e mirrij kuji ngit.
 Po hera ish ahiena prej mjezditë,
 sa Krishti alartaz thirri se kish ēt 445
 e nje rranguonë dica asoj sēldet,
 përziejtin ndë një nekue uthull e mirr,
 e t' ėmbël e thartirë, e ture thirr
 ngjejtin një sponx e mal një kallm' e vūnë
 e prë ndë labra, t' e dēthij, ja shpūnë. 450
 Krishti e prēvoi sa monu e nëng e deshi,
 e bulëria judhē mē e pērqeshi.
 Ahiena me një lus të thellë të thellë
 thërriti Atin Krishti: "O Ellë, o Ellë,
 si mē lëshove ashtu ndë këtë njëmend, 455
 i shqerrurë e i lakosurë ndë ktë vend?".
 Mëria me tjera grā lēngoij prë ndën
 kriqes tue qārë, moj jo një thirmë të bēnë.
 Janji, ç' e shokëroj, i rrij ndë tal,
 e Krishti, ture i parë ka kriqja mbal, 460
 thonej të Jëms: "Njota biri jit!",
 e Janjin i buftoj, e zēen i prit.
 E, prjerrurë daskalerit prana thoj:
 "Njota jot' ėmë!", e t' Ėmën i buftoj.
 E ç' aso herje Janji e pat prë jēmë 465
 e mbë Janjin ajo qe neve mēmë.
 Judhītë me Zotin Krisht vuortin edhe
 di vjedhtaroth të ligj, e njeri atje,
 kurë pa Jesusin se kēshtu dhuroj,
 pa bēnurë gjē, u pruorë e jatrit thoj: 470
 "Na bētim ndonjë të shtrēmburë e të liq
 e vete dreq nani se desēmi ngriq.
 Moj kī meruorë dhurōnë pa një fētes
 e, po si thot, të na sallvonjë ai des".
 Moj shoku s' desh t' e gjegjij e u pruorë 475
 së jatrës ānë me faqe, e i pari muorë
 të lusij Zotin Krisht me madhe bes
 e Jesusi u pērgjegj: "Ndë qiell të pres".
 Judhītë, çë s' dijin çë të bëjin mē

të shtijin atë drit mbë faregjë, 480
thërritin një të verbërë, cili ngau
me lën̄x, e thellë ndë brinjëz ja këllau.
Lën̄xa ja shquorë, e dreq prë mbrënda shkoi,
njera çë gjeti zëmrën e ja shpoi.
Atena uj e gjak shtëlloi si shī 485
e ndriti atij të zezen verbëri
të zëmërs e të sivet, e, kurë njohu
se ç' ish ai, u metanos, e ngrohu
e ngjallëti zëen e tij me bes të rë,
e bashk me të mbë qiell ni kã harë. 490
Ahiena Zoti Krisht me zae të lart
thërriti: "O imi Jātë, këta të thãrt
çë më vrasën, çë bënjin fare dīnë,
e kanë të kënë ndëleme, e lipisīnë
po tënde meritonjin: jipja ti! 495
E mbë duor[t] tënde u kutjend nani
shpirtin e vë!", e, ture thënë ashtu,
me thirmë e një shërtimë ç' u ndie gjithku,
vëdiq ... Një shkundullime e madhe e madhe
skotisi male, llaka, sheshe e aradhe, 500
përtundi dejte, e shkundalisi dhënë
ndë vende gjith. Prë helëm e madhe pënë
si dielli u nxī, po hëna u gjakullua
e gjithia mbë të zeza u pastrua.
Profetit, ç' inë ndë gropa, nd' atë rraptim 505
u ngjalltin e rranguonë Jerusallim,
e, kurë mbal kriqe Zotin dekurë panë,
prë helëm' e prë dhëmbimë ndë truollin rānë
të vëdekurë papā e mē s' u ngrënë.
E Zoti Krisht, çë tue vëdekurë dhënë 510
sallvoj, qëndroi mbë kriqe prë di ditë,
kurë Zepa e Nikodhemi dreq u shpit
tek Pillati me zëmërë po t' i thoj
se lus kurmin e Krishtit t' e varrsoj.
Pillati e gjegji e nëng e arnjizoi, 515
mo se t' e mirrij dreq ja përmëtoi.
E, të shkriqosurë, keq me lipisī
e shpitin mbrënda ndë një varr të rī.
Ish nat, e pat mënoj tek ajo shpī
meruomi Krisht names nd' ata Judhī, 520
cilit i bëtin straxje e shame i thanë
aq sa monë ëmërë o nëmërë kanë.
Pjetri mbero çë nënë i vej të njihij
çë bëjin e çë thojin e të ndihij,
ndo mundij gjë, i mbjedhurë pā mbë zjarr 525
ca gjind e u qas të ngrohej, moj qe marr
e njohurë daskalerë të Zotit Krisht

e bën' e je vinxhoi trëmbima e misht,
 se atje ju qas një burr e i thonej: "Ti
 jë daskalerë i tij! Thuoje nani, 530
 çë gjënde prë ndër në!". Pjetri trandaksurë,
 i trëmburë, i ndërliksurë e i tramaksurë,
 të parën herë nje Krishtin arnjizoi
 e gjeli nd' at njëmend një herë këndoi.
 Atje mbero të ngrohej vate arruri 535
 një kriate e, sa rë mbi Pjetrin vuri,
 zuri të thoj: "Kī burr, çë rrī me nē
 të ngrohet, mua më dūket Ghallillē
 e bashk qe me të zënurin". "Ti grua
 - përgjegji Pjetri ahiena - s' di çë thua". 540
 E gruaja atij: "Të pē e mirë të njoh,
 nani ç' afërë të kamë e dreq të shoh.
 E folëtë e tënd buftonë se Ghallillē
 e daskalerë me të, si qeve, jē!".
 Ahiena Pjetëri s' pati mbame më 545
 e zū të arnjizoj se faregjë
 dij ka shërbesi, e ç' ish ai njerī
 kish xënë ndonjë herë, ndo se ji bardh o i zī,
 i mirë o i lig kish qëñë, e t' rreme tjera
 vuri përpara e muori bē prë njera 550
 ç' e lanë të vej, moj gjeli nëng qëndroi
 e ka të rreme zanjën e lëshoi
 të thonej Pjetrit se vërteta ish
 sa Zoti Krisht përpara thën' i kish.
 E Pjetëri prë të bënë të u metanos, 555
 atena iku e jasht me vrap u stros.
 Shërbesin ruojti, vrejti e mirë penxoi
 e kultuomja ndë zëmrën i thelloi
 një shpat dhëmbimi, sa me tharëta lot
 qajti sa bëri, prë një gjatith mot, 560
 me cilat shumë fëtesën e përlejti
 e çë -n- ahiena dreq bardhinë e mbajti.
 Fanëmira lot, fanëmira metanī,
 çë Pjetrin e ndërroi ndë bardh ka i zī.
 Judha mbero s' e pati këtë drit 565
 e ka ligu ndë lig më thellë u shpit.
 Kurë njohu keq të rënd sijën fëtes,
 u metanos, moj nëng kërkoi ndëles.
 Muori turrest me k' u kish paguorë
 e para Qefallijvet vate u pruarë 570
 e me faqen të bënurë si xhapī,
 i nxirrepsurë, i turburë e i zī,
 "Xani - thërriti - u s' dua këta turrest,
 çë vëlenjin një gjak të pafëtes,
 se keq tue marr këta u i lig mangova 575

e njeriun të dreqtë e tradhizova!".
 Po priftrat ju përgjegjtin: "Ti ka na
 çë do? Ndo bëre lig, ti bashk me ta
 gramisu!". Ahiena Judha i shturi e iku
 e ngrah ju sul i pisulluorë armiku. 580
 Vate këtu këtë me madh tërbimë,
 pa gjeturë jo jatrë e jo pushimë
 ndë lavomën ç' e gris e zëen i haj,
 si dhia gërrien një lakërë o një mëraj.
 Ju ndot se mosnjeri së mën t' e shih, 585
 e jo gjitonit më o miqtë i njih.
 Ka një burr, ka një grua, ka gjithnjeri
 ju duk se meritoj vetëm nodhë.
 Gjëmima e trëmbij, qielli e kanosij,
 sa i ligu ka një vend ndë një'etërë strosij. 590
 Ngjitij një rahj e vej ndë gafarun,
 moj pushuome së gjëj a abjend gjakun.
 Kudo vej, kudo ruoj, kudo qëndroj,
 qellij rrodhënë ç' e grisij e lakoj.
 Mbë serpos të dhuroj së mudi më 595
 dhëmbimen, ç' e xarrisij pa një gjë
 hareje. Sellpizuorë, një lak rrëmbeu,
 ndë një' arvurë doq e lidhi e je mbërtheu
 ndë qaf, e, si ji llavurë e tërbuorë,
 u shtu proposh e si një qenë u vuorë. 600
 Pjënxi ju ëj e friturë prana pjasi
 i bënurë copa. E Djalli, ç' i dhjavasi
 ndë ballë herën e keqe çë t' vëdisij
 e me ënda të madhe rrij t' e prisij,
 rrëmbierë shpirtin të zī, doq e shtrëngoi 605
 ndë krah të zjarrullore, e i kultoi
 me një të puthurë pisulluome e keqe
 atë me k' shiti Krishtin ndë vëdeqe.
 T' arkdhevarkurë ashtu e të nëgjisurë,
 bashk të di ndë Pis u pānë gramisurë. 610
 Po tradhizorëve një porsimë të gjallë
 i lānë, prë t' mbësuomi një sinjallë,
 tek cili ndo se ruhet gjithnjeri,
 jo rreme bënë, jo lig, jo tradhizi.

FRANCESCO ANTONIO SANTORI

CANTO DELLA PASSIONE

O voi che avete il cuore così tenero,
così mite e credente che spiegarlo
io non posso e non so, se mi ascoltate
con mente aperta e spirito assennato,
una storia racconto che vi avvince 5
lo spirito e la mente. Voglio dirvi
quanto e come patì
per redimerci Cristo e liberarci
dal peccato e dagli inferi, per noi
il cielo spalancando, e quanta gioia 10
celeste ci promise ed al rifulgere
di quella luce quanto l'uomo ottenne.

LA CENA

Cristo, per ripulire il fango umano
dal peccato, tre anni predicò,
empiendo di prodigi e di sapienza 15
cielo e terra, e lo spirito tergeva
con digiuni e diuturne penitenze,
prosternazioni e fervide preghiere.
Poi venne l'ora di lasciare il mondo
per propiziarci la vita celeste. 20
E allora, con la madre, i suoi discepoli
in un luogo raccolse, in assemblea.
I piedi lavò prima a tutti. Disse:
"Il Padre mi ha ordinato di insegnarvi
l'umiltà: ciò che faccio a voi, agli altri 25
dovete farlo, finché esiste il mondo!".
Ma Pietro non voleva,
onde Gesù così l'ammaestrava:
"Chi da me or non vuole essere lavato
rimane peccatore 30
tanto che sarà escluso dal mio regno
né io lo guarderò con dolce affetto".
Pietro, all'udire ciò,
protese il piede e confessò l'errore
dicendo: "Se è così, Signore amabile, 35

lavami come vuoi, ora e per sempre!".
 Allora si levò Cristo e con gli altri
 si assise per cenare a un'ampia mensa
 e benedisse e sacro rese il pane
 e, spezzandolo, ad essi si donava 40
 dicendo: "Il pane mostra il corpo mio
 ed il vino il mio sangue vi rivela.
 Se, al cibarevene, vi ricorderete
 di me, godrò di gioia in cielo un attimo.
 Ora ho pena nel cuore, 45
 perché uno di voi mi tradirà".
 Gli apostoli dicevano tra loro:
 "Un tale oltraggio mai farò al Maestro!".
 Cristo riprese a dire e fece intendere
 che Giuda era il malvagio pervicace 50
 a venderlo disposto,
 spinto dall'odio, in combutta col diavolo.
 Giuda non si curò, ma dopo il pasto
 prese congedo e Cristo come un padre
 discorreva sereno con gli apostoli 55
 ed a Pietro diceva, il più curioso:
 "Per me stasera tutti proverete
 vergogna e scapperete come lepri".
 Ma gridò Pietro: "Anche se faranno
 tutti così, non lo farò, Signore!". 60
 E Cristo a lui: "Tu che di più prometti,
 mi tradirai stasera per un niente.
 E quando per viltà sarai spergiuro,
 ricorderà il gallo col suo canto
 il mio presagio!". Allora Cristo, alzatosi, 65
 prese commiato dalla Madre e solo
 con tre s'avviò. Alla misera Madre
 sparì la luce e lì nelle lanterne
 sangue e volti malvagi ravvisava
 e spasmi tenebrosi insostenibili. 70

L'ORTO DEL GETSEMANI

Mentre lei in affanno
 restava, Cristo oppresso dall'angoscia
 nell'orto del Getsemani arrivò.
 Lasciati i tre prescelti
 in un posto a pregare, lui, scostatosi 75
 alquanto, cadde in ginocchio, e invocò
 il Padre per un tratto. Dai discepoli
 tornato, in sonno li trovò profondo.
 Li riscosse amorevole

e con dolce rimprovero diceva: 80
 “Su, non dormite! Al peso della carne
 chi diede ascolto ne subì lo scapito.
 Lasciatevi guidare dallo Spirito,
 puri pregate, se volete il bene!”.

Andò di nuovo ad invocare il Padre, 85
 ma il sonno quei discepoli immaturi
 ancora vinse e quando ritornò
 al vederli ne ebbe dispiacere.
 “Dormite pure – disse, – l’ora è giunta
 in cui si abatterà su me la piena, 90
 ed avrò da soffrire, abbandonato,
 senza gridare o gemere,
 perché tu, Pietro, che hai detto di amarmi
 tanto da non lasciarmi fino in morte,
 ora nemmeno un po’ qui hai potuto 95
 con me pregare, come ti chiedevo”.

E per la terza volta
 con lunga intensa supplica invocò
 che il Padre dal dolore l’affrancasse
 minaccioso incumbente. 100
 Sofferenze provò quindi nell’anima
 così profonde che, sciolto in cruenti
 sudori, cadde con il viso in terra,
 estenuato per manco di sangue.

Ne provò pena il cielo 105
 e prontamente un angelo mandò
 da cui Cristo ridesto e rinfrancato
 ancora ritornò dai suoi discepoli.
 Addormentati li trovò e scuotendoli
 diceva: “Su, svegliatevi, muovetevi. 110
 Non vedete che già con turba armata
 mi assale Giuda, il rabbioso mastino?”.

Lo aveva appena detto ed ecco Giuda,
 la faccia nera, apparve.
 “Amico!” disse e l’abbracciò posando 115
 il suo sul di lui labbro.

Cristo non protestò, soltanto chiese:
 “Che vuol dir questa roba e queste cose
 che mi fai, caro Giuda?
 Mi baci e mi consegni al tradimento?”. 120
 Giuda sgusciò in silenzio, perché aveva
 avvisato i Giudei nel loro Tempio:
 “Chi bacerò, prendetelo, arrestatelo,
 legatelo con cura e rivenite,
 se no, mago com’è, vi gioca un tiro 125
 sfuggendovi di mano come anguilla”.

Quelli, così istruiti, si avventarono

a gara percuotendolo.
 Gesù non disse più di una parola
 che come tuono gli rombò all'orecchio. 130
 Atterrati, storditi,
 ciechi, tremanti e privi di ragione,
 rischiavano la morte, quando Cristo
 con volto puro e splendido diceva:
 "Con rabbia su di me siete venuti 135
 quasi fossi un acerrimo nemico
 o un ladro ed assassino. Avanti agli occhi
 nella città vi stavo.
 Nei templi, per le strade e nelle piazze
 ho sempre predicato, distogliendovi 140
 dalla colpa, però non mi toccaste,
 e ora più da me che pretendete?
 Ma questa è l'ora vostra, fate pure.
 Son io quel che cercate".
 Ed essi con più rabbia, come cani 145
 bastonati, afferrarono quel puro
 mite agnello che senza un grido o un gemito
 si dava in olocausto.
 Fattosi avanti, uno degli apostoli
 l'orecchio con la spada ad un giudeo 150
 recise, intento a legarlo. Ma spiacque
 a Gesù l'atto e risanò all'istante
 l'organo mozzo, in tono di rimprovero
 volgendosi al violento:
 "Riponete nel fodero le spade, 155
 perché nulla sapete di voi stessi.
 Chi di spada ferisce – ricordate! –
 muore di spada. Mi mancava un fulmine
 per sterminarli, se avessi voluto?
 E il Padre forse non mi manderebbe 160
 schiere angeliche a iosa,
 alla prima parola di richiesta?
 È l'ora dell'Inferno. Se non vado
 io, resta il mondo in distruzione e tenebra.
 Su, lasciateli fare! Vuole il cielo 165
 così". Forte lo strinsero
 i giudei, svicolarono i discepoli
 lasciandolo in balia dei suoi nemici.

NEL PALAZZO DI CAIFA

Strettamente legato e in tutto il corpo
 Gesù per graffi e lividi malconcio 170
 portarono i Giudei prima da Anna

che nera gli scrivesse la condanna.
 Anna non volle e inviò
 Gesù da Caifa, dove, appena giunto,
 da quel gran sacerdote interrogato 175
 fu con cura sul posto:
 "Ma di', di' a noi se tu
 sei il Figlio di Dio come dicevi
 ed hanno confermato i testimoni
 or ora in tua presenza". 180
 A lui Cristo rispose: "Tu l'hai detto
 e io proclamo che voi tra le nubi
 mi vedrete discendere
 con luce e maestà
 per giudicare il buono ed il malvagio 185
 e compensare il padre come il figlio
 e ognuno, come merita,
 mandarlo in paradiso o nell'inferno".
 Tra gli uomini lì attorno
 stava Malco, parente di colui 190
 cui Gesù, risanandogli l'orecchio,
 bene per male rese.
 Alla retta risposta di Gesù
 Malco reagì con rabbia
 e con mano pesante come il ferro 195
 gli diede un colpo in faccia: "Sei davanti
 al sommo sacerdote
 e rispondi così? Prova a rifarlo
 e rimarrai senza più denti e labbra,
 dato che ogni parola è una bestemmia!". 200
 E Cristo gli rispose: "Cosa ho fatto?
 Mi meni per avere detto il vero?".
 Caifa allora furioso si stracciò
 le vesti sbraitando:
 "Che andiamo più a cercare testimoni? 205
 Non avete sentito la bestemmia?".
 E tutti con un grido ed un pensiero
 risposero: "È maligno e deve andare
 sulla croce a morire, come merita,
 ferito, lacerato, insanguinato!". 210
 Caifa diceva: "Però non possiamo
 ucciderlo, ché questi sono i giorni
 della Pasqua". E decisero in consiglio
 come offuscare il giglio
 candido e da Pilato lo mandarono 215
 legato e con un carico d'accuse.

IL PRETORIO DI PILATO

Al vederlo, Pilato
dal viso ne conobbe l'innocenza
e diceva ai giudei: "Ma che volete
da lui? Che ha fatto per trattarlo male?". 220
Risposero: "Ha detto e predicato
dappertutto che un giorno sarà re
e noi per appurare
meglio la cosa, ed ora non è il caso,
gli siamo andati attorno. Ha raccontato 225
d'essere stato inviato giù dal cielo
come maestro e re.
Adesso tu se sia sovrano e Dio
giudica e vedi come sa mentire,
perché noi altro re non conosciamo 230
che Cesare; e nessuno
gli è leale alleato se un altr'uomo
come suo re considera
o a diverso potere s'assoggetta".
A tali detti Pilato s'avvide 235
che volevano ucciso per invidia
il Figlio dell'Eterno e meditò
a lungo la faccenda. Anche la moglie
suggeriva: "Risparmialo, ché giusto
e profeta è quell'uomo avventurato". 240
Le tentò tutte al fine di salvarlo
Pilato, ma la gente urlava: "A morte
il malvagio che merita
tirar le cuoia appeso ad una croce!".

IL PALAZZO DI ERODE

Pilato notò allora che Gesù 245
galileo lo chiamavano e dedusse:
"Se questi è galileo, a me non spetta
condannarlo, ché qui di Galilea
si trova il re". Ciò detto, lo mandò
da Erode che, all'arrivo, 250
lo accolse affabilmente, mentre tutta
accorreva la corte a veder Cristo
ed incontro gli vennero i soldati.
Ma Cristo né parola né saluto
ad Erode rivolse, che per pazzo 255
lo prese, limitandosi ad irriderlo.
Ed al signore tutti si aggregarono
nobili e cortigiani.

Per beffa poi vestitolo di bianco,
a Pilato lo resero. 260

NEL PRETORIO

Nel vederlo conciato in quell'arnese,
così Pilato apostrofò i Giudei:
"Vedete che nemmeno a Erode è parso
degnò di morte e gli ha dato la baia.
Vestendolo di bianco, 265
ne ha rivelato la bontà innocente".
Piena d'odio gridò la folla allora:
"Nulla Erode ne sa, se no tra i vivi
questo ribaldo mai lasciato avrebbe,
mago malvagio, vaso d'impostura!". 270
Pilato, pur confuso ed intontito,
ogni mezzo cercava per salvarlo
e diceva ai giudei: "Sapete, in carcere
abbiamo un assassino che col sangue
si macchiò dei compagni ed in città 275
fece una ribellione. Per la Pasqua
uno va liberato: chi volete,
Barabba o, qui presente, il Nazareno?".
Gridaron tutti: "Libera Barabba,
subito a morte manda il Nazareno!". 280
Pilato, da ogni parte avvolto e stretto
qual mulo impastoiato,
non sapeva avanzare né star fermo
e a Cristo prolungò le sofferenze.
Stabilì, per sottrarlo 285
dalle mani di gente che l'odiava,
di dargli coi flagelli una lezione
e rimetterlo poi alla sua sorte.
Rallegrò la proposta quei giudei
e Gesù trascinarono 290
giù nel pretorio vicino alla porta
in tutta fretta e, la seconda volta
spogliatolo, poi, stretto a una colonna
di marmo, che sorgeva in quel cortile,
con funi e corde e tendini robusti 295
lo menarono tanto da sfiancarlo,
ché sul quel puro corpo
infinite percosse scaricarono
imbrattandolo tutto
di sangue dalla testa fino ai piedi. 300
Riportatolo su, lo incoronarono
di spine e gli foraron testa e fronte.

Di rosso rivestito e con in mano
una canna per scettro,
fu bersaglio di schiaffi, 305
sputi, offese, dileggi:
“Indovina, cucù, se sei profeta,
chi t’ha mollato il colpo!”.
E il ginocchio sinistro reclinando
con un palo affondavan la corona. 310

ECCE HOMO!

Nel frastuono assordante
di beffe, botte e grida
corse Pilato e, quando vide Cristo
qual mite bue dilaniato dai lupi,
fu spinto a compatire 315
la vittima di tanta cattiveria.
Si illuse che, mostrandolo così
ridotto, anche le pietre avrebbe smosso.
Gli si accostò, lo prese per un braccio,
lo mostrò da una loggia 320
“Ecco l’uomo - dicendo -
che a morte odiate, mago, Dio, maestro
designandolo e re. Ne avete fatto
un fantoccio inguardabile che a stento
potrà restare in vita. Ora lasciatelo 325
in preda al suo destino!”.
A quella vista il volto celò il sole,
s’intorbidi la luna, ma del popolo
non si commosse il cuore
e, qual tempesta e fulmine di monte, 330
con tuono alto gridò:
“Ucciso lo vogliamo, ucciso in croce!”.
“Il vostro re ucciderò?” – diceva
Pilato. Replicarono:
“Non abbiamo sovrano, re e signore 335
che Cesare su noi e, se tu oggi
costui non mandi a morte,
d’essere ligio a Cesare non mostri”.
All’udire Pilato l’avvertenza,
non ebbe voglia e forza di salvarlo, 340
ma stolido e tremante
le mani si lavò davanti a tutti
gridando: “Molta o poca
parte non ho nel sangue che versate.
Questo meschino, giusto ed innocente, 345
in croce muoia, come voi volete!”.

Allora con tumulto prolungato
 come quando da balza scroscia un fiume,
 gridarono: "Diviso e in gocce sparso,
 il sangue suo su noi ricada, acconcio 350
 al capo dei presenti e dei futuri
 figli che alla notizia esulteranno".
 Capì Pilato che lottava invano
 e volle porre termine agli strazi.
 Di morte in croce scrisse la sentenza, 355
 come desideravano, in tre lingue:
 "Gesù il Nazareno, dei Giudei
 Re, muoia appeso in croce, come vogliono
 la volontà e la legge degli Ebrei".
 A una lettura attenta 360
 la scritta di condanna non garbò
 a una parte del popolo che insorse
 intimando a Pilato: "No, non scrivere
 'Re dei Giudei' ma chiamalo furfante!".
 Allora finalmente 365
 uscì fuori dai gangheri Pilato
 e ad essi si rivolse inviperito:
 "Più da questo infelice che volete?
 Quello che ho scritto, ben l'ho scritto e niente
 m'importa se sia re, sovrano o principe. 370
 Basta, filate via, non mi seccate
 ronzandomi all'intorno come vespe".

CRISTO SALE AL CALVARIO

Tirarono con l'ascia in fretta e furia
 una croce pesante
 e a Cristo l'accollarono 375
 per portarla penando fino al luogo
 della morte. Il carico gli vinse
 il residuo vigore, e gli spostò
 ossa e nervi, facendolo crollare
 tre volte, come al giogo bue gravato 380
 sfinito e smunto viene giù di schianto.
 Pure, i giudei spietati
 trascinandolo a botte ed a spintoni
 per poco non l'uccisero. Temendo
 però che vivo non giungesse in cima 385
 al monte, come scorsero un viandante,
 Simone il Cireneo,
 ad aiuto forzato lo costrinsero
 fin sul Calvario. Andato un po' più avanti,
 donne dai lunghi pianti a Cristo apparvero 390

che lo commiseravano. Ma egli
 disse loro: "Non ora
 piangete e non per me. Piangete invece
 per voi stesse e in futuro,
 ché tempi giungeranno in cui felici 395
 direte senza prole i genitori.
 Se sull'albero verde
 dan di malvagità questo segnale,
 che ne sarà del secco,
 che brucia come canna arida e vuota? 400
 Implorerete allora: 'Su di noi,
 monti, precipitate per schiacciarci!'.
 Disse loro e avanzò, ma, strattonato,
 cadde ancora. Gridando
 come su mulo che stramazzi esausto 405
 lo alzarono i giudei a suon di busse.
 Un po' più avanti gli si fece incontro
 la madre, cui la luce del meriggio
 divenne notte fonda nel vedere
 così malconcio il figlio e trasalì 410
 a lui il cuore scorgendo la madre
 e per la terza volta
 cadde davanti a lei. Subito accorse
 la ciurma dei Giudei che non permise
 di parlare alla madre, ma furente 415
 da lei allontanò
 Gesù prossimo a morte. Una signora
 ardì, compassionevole, di esporsi.
 Forzò la cerchia e apparve
 subito avanti a Cristo. 420
 Gli terse con un fazzoletto il volto
 che lì rimase impresso e la pezzuola
 in memoria serbò
 Veronica per quanto in terra visse.

IL MONTE CALVARIO

Giunti infine al Calvario 425
 lo spogliarono nudo,
 sulla croce con astio lo distesero
 e poi, senza pietà,
 su essa mani e piedi lo inchiodarono,
 che ci si chiede come non sia morto. 430
 Fu l'amore per gli uomini a tenerlo
 vivo e soltanto resse
 perché l'amaro calice doveva,
 un sorso dopo l'altro, berlo e attingere

il fine che bramava, 435
di riscattare col dolore l'uomo.
Così inchiodato, in alto lo levarono
e l'universo, al vederlo, fremette.
Su essi il sangue come mite pioggia
si sparse. Allora alcuni dei giudei 440
le vesti si divisero, ma una,
inconsutile, fu tirata a sorte
perché venisse data a chi toccava.
Si era a mezzogiorno 445
quando Cristo gridò che aveva sete
e subito qualcuno dei soldati,
aceto e mirra mescolò in un vaso
e dolce e amaro, e in cima
ad una canna collocò la spugna
ed alle labbra aride la porse. 450
L'assaggiò lui appena e non ne volle,
dei nobili le risa suscitando.
Con supplica intensissima
invocò Cristo il Padre: "Eli, Eli,
perché mi lasci ora, 455
qui dilaniato e pesto?".
Si sfibrava Maria con l'altre donne
presso la croce con sommesso pianto.
Giovanni aveva al fianco ed, al vederli
dall'alto della croce, il Redentore 460
alla Madre diceva: "Ecco tuo figlio!",
e le mostrò Giovanni e la straziava.
Poi, voltosi al discepolo, diceva:
"Ecco tua madre!", e gli mostrò la madre.
E da allora Giovanni se la tenne 465
per madre ed in Giovanni a noi fu madre.
Appesero i giudei con Gesù anche
due ladroni e di essi
l'uno al vedere Cristo che soffriva
innocente si volse a dire all'altro: 470
"Noi per il male fatto
è giusto che moriamo adesso in croce.
Costui invece soffre senza colpa
e, a quanto dice, muore per salvarci".
L'altro non volle udirlo e altrove volse 475
la faccia e il primo prese
a pregare con fede ardente Cristo
che gli rispose: "In cielo ti attendo".
I Giudei, non sapendo più che fare
per gettare nel niente quella luce, 480
aizzarono un cieco, che la lancia
gli ficcò nel costato

trapassandolo ed oltre la sospinse
 finché rinvenne il cuore e lo trafisse.

Con una pioggia d'acqua e sangue allora 485
 fu illuminata a lui la cecità
 di cuore ed occhi e quando riconobbe
 che era il Cristo si pentì, e scaldò
 e ravvivò con fede nuova l'anima
 e con lui gode in cielo. 490

Allora Gesù Cristo ad alta voce
 gridò: "Padre, gli iniqui
 assassini non sanno quel che fanno,
 onde da te il perdono
 meritano: tu non glielo negare. 495

Lieto nelle tue mani
 rimetto ora lo spirito!", e nel dirlo
 con un grido e un sospiro fragoroso
 morì... Violento sisma
 scosse montagne, valli, piani e lande, 500
 sconvolse il mare e sconquassò la terra
 dappertutto. Si tinse per la pena
 di nero il sole, la luna di sangue
 e l'universo si ammantò di bruno.

Dalle tombe i profeti a quel frastuono 505
 desti, a Gerusalemme s'affrettarono
 e, morto in croce vedendo il Signore,
 stramazzarono a terra
 per non levarsi più.

E Gesù, che morendo salvò il mondo, 510
 restò due giorni in croce.
 Giuseppe e Nicodemo da Pilato
 con coraggio si spinsero per chiedergli
 di seppellire la salma di Cristo.

Pilato li ascoltò, non si schermì, 515
 accordò il suo consenso. Dalla croce
 depestolo, pietosi in un sepolcro
 nuovo lo tumularono.

Era notte e dovette permanere
 Cristo in quella dimora tra i giudei 520
 che gli avevano inflitto ingiurie e strazi
 smisurati, indicibili.

Pietro però che per curiosità
 andava appresso e per aiutare
 se in qualcosa poteva, vide gente 525
 attorno a un fuoco e si accostò, ma, come
 discepolo di Cristo ravvisato,
 alla carne soggiacque e alla paura.

Quando un tale incalzavalo: "Tu sei
 suo discepolo! Dillo 530

ora che stai con noi!" , Pietro tremante,
 spaventato, confuso e sbigottito,
 negò Cristo ed allora
 cantò il gallo una volta.

Non tardò però a giungere una serva 535
 e, squadratolo bene,
 disse: "Quest'individuo che si scalda
 con noi mi sembra galileo ed era
 con l'arrestato". "Tu, donna – rispose -
 non sai quello che dici" . 540

La donna a lui: "T'ho visto e ti conosco,
 ora che ti ho vicino e ben ti vedo.
 E che sei galileo e suo discepolo
 lo dimostra l'accento!" .

Pietro allora non ebbe più ritegno: 545
 si diede a spergiurare che ignorava
 del tutto il caso e se bianco o nero
 fosse quell'uomo, santo o mascalzone.
 Così altre fandonie mise avanti
 con giuramento fino a che permisero 550
 che andasse, ma si prese cura il gallo
 di marcare col canto le menzogne
 e far notare a Pietro che era vera
 la profezia di Cristo.

E Pietro dell'azione si pentì, 555
 in fretta lasciò il posto.
 Rimuginò la cosa
 e il ricordo nel cuore gli affondò
 una spada crudele, sicché pianse
 a lungo il suo misfatto 560
 e la colpa lavò, sempre serbandosi
 da allora retto e puro.

Ben augurato pianto e pentimento
 che il misero da nero volse in bianco!
 Giuda privo però di questa luce 565
 nel baratro del male più si spinse.
 Sotto il peso gravoso della colpa
 pentitosi, non implorò perdono.
 Tenendo in mano il prezzo del tradito,
 dai Principi tornò 570
 e, simile nel viso ad un ramarro,
 pazzo, torbido e nero,
 "Tenete – disse – non voglio i denari,
 contropartita d'un sangue innocente,
 perché troppo ho mancato ad accettarli 575
 tradendo l'uomo giusto!" .

I sacerdoti: "Tu - gli replicarono -
 da noi che vuoi? Se hai fatto male, abissati

con essi!". Giuda li gettò ed uscì
in balia del demonio. 580
Andò qua e là con grande turbamento
senza trovare quiete né rimedio
a ferita che l'anima rodeva
come la capra cavolo o finocchio.
Sentì d'essere a tutti intollerabile, 585
insofferente di amici e vicini.
Null'altro da ciascuno
che odio si attendeva.
Lo spavento del tuono e la minaccia
del cielo lo pressavano a vagare. 590
Saliva un colle, andava in una forra,
ma in alcun luogo requie non trovava.
Tradiva in ogni posto e in ogni sguardo
il rodimento ch'entro lo struggeva.
Infine non poté più sopportare 595
il dolore da cui senza ritegno
veniva tratto. Disperato a un albero
legò una fune e al collo se la strinse.
Poi, idrofobo e pazzo,
sbalzato, restò appeso come un cane. 600
La pancia si gonfiò sì da scoppiare
in mille pezzi. E il diavolo, che in fronte
leggeva la mal'ora della morte
e con gran voglia stava ad aspettarla,
l'anima nera forte a sé l'avvinse 605
tra le braccia di fuoco, con un bacio
infernale chiamando alla memoria
quello con cui venduto aveva Cristo.
Aggrovigliati ed annodati in due
così precipitarono all'inferno, 610
un modello lasciando ai traditori
celebre e inoppugnabile,
guardando al quale evita ciascuno
menzogna, cattiveria, tradimento.

NOTE

Il titolo apposto dal Santori è un generico “Canto” (Kënëkë). Manca la traduzione dell'autore.

74. vuri] vëri.

79. namur] namuri. Correzione imposta dalla metrica.

83. Shpirti] Shpirt.

140. aghòra, dal greco agorà. Per l'accento si confrontino *Canzoniere* 8, 121 e *Satire* 9, 13.

159. digjij] digij.

167. Judhijtë] Judhijti.

172. të] thë.

192. ç] e.

224. më] më.

254. Gioco di parole in albanese: Moj Krishti nëng e fali e nëng i foli. Ho tentato di renderlo con “né parola né saluto”.

257. bashk] bash.

287. frushërë] frushūrë.

292. di] dhi.

309. gjū] gjë.

328. hëna] hjëna.

367. nxërr] nxurr.

392. qajni] qajno.

395. shumë] shëmë.

421. Variante. Ju qas, me skamandil çerën i shiti.

427. nxërr] nxurr.

449. vūnë] vë.

500. skotisi] skotise.

536. vuri] vëri.

550. vuri] vëri.

565. këtë] këtu.

591. Ngjitij] Ngjitij.

601. Pjënxi] Pjunxi. *Pjënxi* è la pronuncia del paese natale del Santori. A Frascineto, *pjënsi* (cfr. *Fjalor del Giordano, ad vocem*); altrove e nel De Rada, *pjëndësa* (cfr. *Specchio di umano transito*, Napoli 1897, p. 56).